

La gran història

per XURXO MARIÑO

En 1844 es va publicar al Regne Unit un llibre sorprenent. Aprofitant el gran cabal de coneixements que la ciència moderna començava a generar, en aquell tractat escrit amb una narrativa accessible als no experts s'oferia una visió bastant coherent sobre la manera com la matèria s'havia organitzat i havia produït, al llarg de vastos períodes de temps, els estels, els planetes, la vida en la Terra, l'evolució de les diferents espècies animals i vegetals i l'activitat mental. Es titulava *Vestiges of the natural history of creation* i el seu autor va romandre anònim durant quaranta anys. Calgué esperar fins que Robert Chambers morira perquè els lectors d'una obra que va ser tot un *best-seller* de l'època conegueren quina ment havia teixit aquesta història.

Chambers no era un científic –la seua dedicació principal era l'edició de llibres i d'un periòdic–, i és molt probable que el seu atreviment es deguera en part a aquest amateurisme que l'alliberava de la rigidesa i els compartiments estancs que s'havien anat creant en la ciència, dividida en disciplines cada vegada més especialitzades. El llibre tenia, per descomptat, alguns errors i, a falta de dades científiques, tractava alguns temes amb certa lleugeresa, la qual cosa va generar crítiques feroços per part de l'acadèmia, incloent-hi Thomas H. Huxley, que no desaprofitava cap ocasió per a esmolar les seues agudes urpes. No obstant això, al públic li va agradar, i molt. I també a alguns científics i naturalistes, entre els quals Alfred Russel Wallace, que veia l'obra com un interessant compendi que podia servir com a esperó per a l'exploració científica.

Llegits en l'actualitat, els *Vestiges* sorprenen per algunes brillants espurnes de clarividència i per l'habilitat amb què Chambers va filant la història de l'univers. S'explica l'evolució còsmica a partir de formes simples de la matèria, que s'organitzen guiades per les lleis de la física; la formació del sistema solar a causa de l'agregació de la matèria entorn d'un estel; la situació de la Terra en el cosmos («*There is nothing at all singular or special in the astronomical situation of the earth*»); l'agitada vida geològica del nostre planeta; l'evolució biològica –sense arribar a destriar el concepte de selecció natural, encara que hi va caminar a prop– i la idea que l'ésser humà és una espècie nouvinguda a aquest món; la relació de la ment amb l'encèfal i el fet que els fenòmens mentals són producte de l'encèfal i que, per tant, s'han d'estudiar com

Xurxo Mariño

«Llegits en l'actualitat, els *Vestiges* sorprenen per l'habilitat amb què Chambers va filant la història de l'univers»

qualsevol altre fenomen orgànic («*The human constitution is merely a complicated but regular process in electro-chemistry*»).

Un any després de la publicació dels *Vestiges*, Alexander von Humboldt començava la publicació de la seua obra magna *Cosmos*. L'enfocament –i la magnitud– que Humboldt va donar a la seua obra és diferent del de Chambers, però la idea de fons és la mateixa: oferir una història universal teixida pel coneixement científic. No obstant això, aquestes obres aglutinadores no deixaven de ser objectes estranys dins de l'extraordinària explosió científica dels segles XIX i XX, una explosió que generava –i requeria– persones expertes en camps cada vegada més específics. Fins que a la fi dels anys vuitanta del segle passat David Christian, un historiador de la Universitat Macquarie de Sydney, va decidir armar un curs universitari sobre el que ell va denominar *big history*. No tots els anys sorgeix una nova disciplina acadèmica. En aquest cas el terreny estava ben adobat i a partir d'ací han florit cursos sobre gran història en un grapat d'universitats del planeta. L'objectiu no pot ser més fascinant: transitar des del Big Bang fins a la ment de Beethoven sense abandonar mai la cadena de coneixement. A Espanya hi ha un grup pioner en la Universitat d'Oviedo, impulsat per Olga García Moreno. Ja sabeu, pròximament en les millors universitats: la gran història. 🌀

XURXO MARIÑO. Neurofisiòleg i comunicador científic. Departament de Medicina de la Universitat de la Corunya.